

REDAKCE / 13. 12. 2019

Jan Svoboda

Filmový teoretik a kritik Jan Svoboda se narodil 12. září 1940 v Jičíně. Po maturitě studoval obor filmové a televizní dramaturgie a filmové vědy na FAMU (1957–61), kde byl spolužákem řady pozdějších tvůrců československé nové vlny. (Například Pavel Juráček se o něm zmiňoval ve svých *Denících*.) Na rozdíl od nich se od počátku studia zaměřoval na filmovou teorii. Spolupracoval na školních dokumentech *Domy z panelů* (r. Jiří Menzel, 1959) a *O jedné partě* (r. Karel Němec, 1959).

Po základní vojenské službě působil jako redaktor v časopise *Film a doba* (1963–68). V letech 1964–70 studoval jako externí vědecký aspirant estetiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, ale z kádrových důvodů nemohl obhájit svou disertační práci *Skutečnost nového filmu*. Roku 1967 obdržel od svazu FITES s Antonínem Novákem a Galinou Kopaněvovou Cenu Trilobit 1966 za redigování časopisu *Film a doba*. V letech 1968–73 byl pracovníkem badatelského kabinetu Československého filmového ústavu. Po zrušení pracoviště byl spolu s Ivanem Svitákem a Lubošem Bartoškem z politických důvodů propuštěn.

Za normalizace působil na termínovaný pracovní poměr nebo na dohodu v Odboru kultury Národního výboru Hlavního města Prahy, v Ústavu pro výzkum kultury a v Odboru výzkumu programu Československé televize a diváků v ČSR (1975–78), později byl na termínované poloviční úvazky odborným pracovníkem v Ústavu teorie a dějin umění ČSAV (1979–87), odkud přešel do Kabinetu pro studium dramatických umění Ústavu pro českou a světovou literaturu (1987–91). Na podkladě mimosoudní rehabilitace nastoupil zpět do oddělení teorie a dějin filmu Českého filmového ústavu, respektive Národního filmového archivu (1991–94).

Poté již ve svobodném povolání spolupracoval v letech 1994–2003 s Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, přednášel na FAMU, na FF UK a na bratislavské VŠMU. Věnoval se expertní činnosti a byl mj. členem Rady Státního fondu ČR pro

podporu a rozvoj české kinematografie (1997–2003). V roce 1982 složil rigorózní zkoušku z filmové a televizní vědy na FF UK (titul PhDr.) a v letech 1999–2004 absolvoval na FAMU externí vědecké studium teorie filmové a multimediální tvorby (titul Ph.D.).

Od roku 1959 se zabýval – často navzdory politickým restrikcím – publikační, výzkumnou, lektorskou a překladatelskou prací v oboru filmové (později i televizní) teorie a kritiky. Dlouhá léta byl lektorem filmových klubů a též členem výboru Pražského filmového klubu (1968–73). Působil v porotách domácích i zahraničních festivalů a od devadesátých let byl koordinátorem mezinárodních symposií v rámci MFF Karlovy Vary. Napsal filmovou povídku, politické drama z dvacátých let *Vrah pro vyslanec* (1975), jež však nebyla realizována. Po letech práce mu vyšla zásadní kniha *Skladba a řád s podtitulem Český teoretik filmu a televize Jan Kučera* (NFA, Praha 2007).

Objevil se v epizodních rolích filmů *O slavnosti a hostech* (r. Jan Němec, 1965), *Žert* (r. Jaromil Jireš, 1968) a *Prodloužený čas* (r. Jaromil Jireš, 1984) a později ve snímku *Národ sobě aneb České moře v osmnácti přílivech* (r. Jan Gogola ml., 2003) a účinkoval i v dokumentu *Filmová lázeň* (r. Miroslav Janek, 2015).

Od mládí byl solitérem, který veškerý svůj čas věnoval práci. Film a přemýšlení o něm pro něj znamenaly doslova způsob existence. I ve stáří stále docházel do knihovny NFA a jako věrný divák do kina Ponrepo. Byl neobyčejně odborně fundovaný, ale nedával to příliš najevo. Působil jako nesmírně skromný člověk, který stoicky snášel svou osamělost, zároveň však měl osobitý smysl pro humor.

Jan Svoboda zemřel 6. prosince 2019 v Praze.

Ve Sbírce zvukových záznamů NFA je uložen rozhovor s Janem Svobodou, z něhož vybíráme následující ukázky: